

4EK213 - Lineární modely

4. Simplexová metoda - závěr

4. Simplexová metoda - závěr

- ▶ **Konečnost simplexové metody**
 - ▶ Degenerace
 - ▶ Modifikace pravidla pro volbu vstupující proměnné
 - ▶ Blandovo pravidlo
- ▶ **Kontrola výpočtu v simplexové tabulce**
 - ▶ Následky chyb při výpočtu
- ▶ **Obecné vyjádření simplexové tabulky**

4. Simplexová metoda - závěr

- ▶ **Konečnost simplexové metody**
 - ▶ Degenerace
 - ▶ Modifikace pravidla pro volbu vstupující proměnné
 - ▶ Blandovo pravidlo
- ▶ **Kontrola výpočtu v simplexové tabulce**
 - ▶ Následky chyb při výpočtu
- ▶ **Obecné vyjádření simplexové tabulky**

4.1 Konečnost simplexové metody

- ▶ Simplexová metoda je konečná
- ▶ Konečnost simplexové metody vyplývá ze základní věty LP
- ▶ Optimální řešení hledáme mezi základními přípustnými řešeními (důsledek ZVLP)
- ▶ Základních přípustných řešení je konečný počet - max. $\binom{m+n}{m}$
- ▶ Podle testu optima v každé iteraci zvýšíme hodnotu účelové funkce o $\Delta z = -t \cdot z_k$
- ▶ V konečném počtu kroků tedy musíme dojít k optimálnímu řešení nebo k závěru, že OŘ neexistuje

4.1 Konečnost simplexové metody

**Konečnost může porušit
jen degenerace v úloze
lineárního programování**

$$\Delta z = -t \cdot z_k$$

4.1.1 Degenerace v úloze LP

Degenerované řešení
je základní přípustné řešení,
které má méně než m kladných
složek,
tj. více než n nulových složek

- ▶ Znamená to, že jedna nebo více základních proměnných (kterých je m) je **rovna nule**

4.1.1 Degenerace v simplexové tabulce

- ▶ K degeneraci v ST může dojít dvěma způsoby:
 - ▶ při zadání úlohy LP
 - ▶ během výpočtu (je-li několik stejných minimálních podílů t)
- ▶ V ST se degenerace projeví tak, že alespoň jedna **složka sloupce pravých stran je rovna nule**
- ▶ Je-li proti nulové pravé straně v klíčovém sloupci kladný koeficient, je **hodnota vstupující proměnné rovna nule**:

$$x_k = t = 0$$

4.1.1 Degenerace v simplexové tabulce

- ▶ Je-li $t = 0$, je nulový i přírůstek účelové funkce z :

$$\Delta z = -t \cdot z_k = -0 \cdot z_k = 0$$

- ▶ Tato situace může vést k zacyklení výpočtu:
 - ▶ po určitém počtu kroků se opět vrací již známá kombinace základních proměnných (známá **báze**)
 - ▶ postup se opakuje donekonečna (viz Bealeův příklad)
 - ▶ toto **zacyklení báze** je velmi vzácné

Bealeův příklad - matematický model

$$-60x_1 + \frac{1}{4}x_2 - \frac{1}{25}x_3 + 9x_4 \leq 0$$

$$-90x_1 + \frac{1}{2}x_2 - \frac{1}{50}x_3 + 3x_4 \leq 0$$

$$x_3 \leq 1$$

$$x_1, x_2, x_3, x_4 \geq 0$$

$$z = 150x_1 - \frac{3}{4}x_2 - \frac{1}{50}x_3 + 6x_4 \dots \min$$

- Přičteme přídatné proměnné a přepíšeme výchozí řešení do tabulky

4.1.1 Degenerace v simplexové tabulce

1. iter.	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	β_i	t
? x_5	-60	1/4	-1/25	9	1	0	0	0	0
? x_6	-90	1/2	-1/50	3	0	1	0	0	0
x_7	0	0	1	0	0	0	1	1	-
z_j	-150	3/4↑	1/50	-6	0	0	0	0	-

- ▶ Klíčový sloupec je druhý
- ▶ Klíčový řádek není jednoznačný, 1. nebo 2.
- ▶ Nejednoznačnost pokračuje i v dalších iteracích
- ▶ Zvolíme-li vždy první z možností, vrátíme se po sedmi iteracích zpět k výchozí bázi

4.1.1 Degenerace v simplexové tabulce

- ▶ Degeneraci lze odstranit několika způsoby:
 - ▶ **Modifikace pravidla pro volbu vstupující proměnné** (modifikace testu optima)
 - ▶ snaží se o nenulovou změnu účelové funkce vhodným výběrem klíčového sloupce
 - ▶ **Blandovo pravidlo** pro volbu vstupující proměnné
 - ▶ modifikuje pravidlo pro určení klíčového sloupce i určení klíčového řádku
 - ▶ **Charnesova metoda** perturbovaných pravých stran
 - ▶ upraví nulové pravé strany na kladné

4.1.2 Modifikace testu optima

1. iter.	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	β_i	t
x_5	-60	1/4	-1/25	9	1	0	0	0	x
x_6	-90	1/2	-1/50	3	0	1	0	0	x
$\leftarrow x_7$	0	0	1	0	0	0	1	1	1
z_j	-150	3/4	1/50 \uparrow	-6	0	0	0	0	-

- ▶ Hledáme kombinaci vstupující a vystupující proměnné, která maximalizuje přírůstek účelové funkce $\Delta z = -t \cdot z_k$
- ▶ Pokud je klíčový sloupec druhý, klíčový řádek je 1. nebo 2. a $\Delta z = -t \cdot z_k = 0$
- ▶ Pokud je klíčový sloupec třetí, klíčový řádek je jednoznačně třetí
- ▶ **Změna** účelové funkce je: $\Delta z = -t \cdot z_k = -\frac{1}{50}$
- ▶ Tento přírůstek je vyšší a po transformaci získáme OŘ ve 4. iteraci

4.1.3 Blandovo pravidlo

1. iter.	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	β_i	t
? x_5	-60	1/4	-1/25	9	1	0	0	0	0
? x_6	-90	1/2	-1/50	3	0	1	0	0	0
x_7	0	0	1	0	0	0	1	1	-
z_j	-150	3/4↑	1/50	-6	0	0	0	0	-

- ▶ Jednoduchý postup, odvozený experimentálně
- ▶ Volíme vždy **první možný klíčový sloupec** bez ohledu na absolutní hodnotu koeficientu z_k
- ▶ V případě rovnosti volíme **první možný klíčový řádek**

4. Simplexová metoda - závěr

- ▶ **Konečnost simplexové metody**
 - ▶ Degenerace
 - ▶ Modifikace pravidla pro volbu vstupující proměnné
 - ▶ Blandovo pravidlo
- ▶ **Kontrola výpočtu v simplexové tabulce**
 - ▶ Následky chyb při výpočtu
- ▶ **Obecné vyjádření simplexové tabulky**

4. Simplexová metoda - závěr

- ▶ **Konečnost simplexové metody**
 - ▶ Degenerace
 - ▶ Modifikace pravidla pro volbu vstupující proměnné
 - ▶ Blandovo pravidlo
- ▶ **Kontrola výpočtu v simplexové tabulce**
 - ▶ **Následky chyb při výpočtu**
- ▶ **Obecné vyjádření simplexové tabulky**

4.2 Chyby při výpočtu v ST

Chyba:

- v určení klíč. sloupce
- v určení klíč. řádku
- v eliminaci

- v zápisu základních proměnných
- numerické chyby

Projeví se:

- snížení hodnoty z
- nepřípustné řešení
- porušení přípustnosti nebo kanonického tvaru
- špatně přečtené základní řešení
- částečně nebo úplně špatný výsledek

Motivační příklad - matematický model

(1) Lis: $1 x_1 + 2 x_2 \leq 120$ [min]

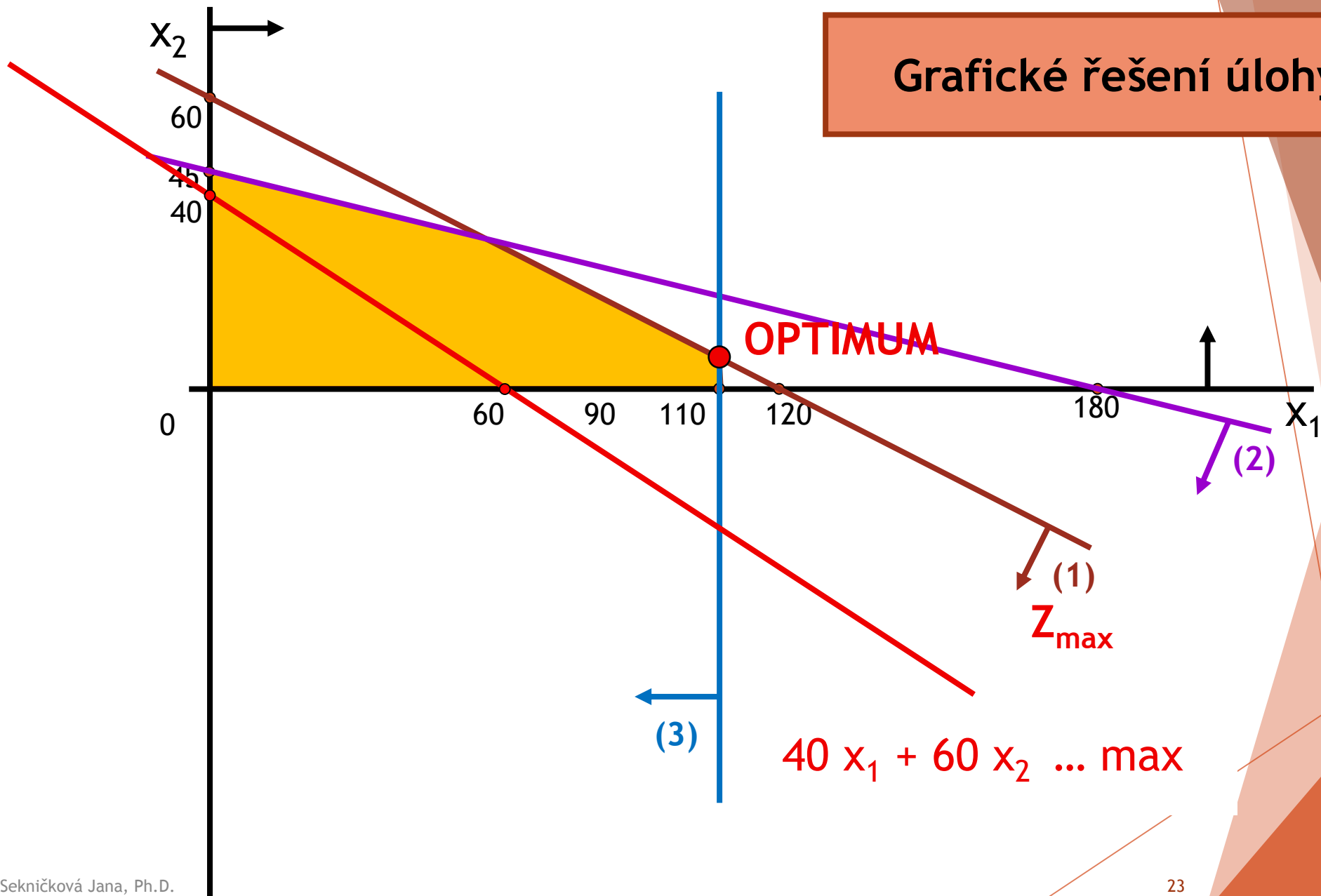
(2) Balení: $1 x_1 + 4 x_2 \leq 180$ [min]

(3) Šroubky: $1 x_1 + 0 x_2 \leq 110$ [ks]

Nezápornost: $x_1, x_2 \geq 0$ [krabiček]

Zisk: $40 x_1 + 60 x_2 \dots \max$ [Kč]

Grafické řešení úlohy LP

Motivační příklad - grafické řešení

- ▶ **Optimální řešení** zadané úlohy leží na průsečíku dvou hraničních přímek omezení (1) a (3):

$$x_1 + 2x_2 = 120$$

$$x_1 = 110$$

- ▶ Odtud je $x_1 = 110, x_2 = 5$

- ▶ Bod optimálního řešení je tedy

$$\mathbf{x}^* = [110, 5]$$

- ▶ Hodnota účelové funkce je po dosazení

$$z = 40x_1 + 60x_2 = 40 \cdot 110 + 60 \cdot 5 = 4700$$

Lis:	$1 x_1 + 2 x_2 \leq 120$ [min]
Poptávka:	$1 x_1 - 1 x_2 \geq 90$ [krabiček]
Šroubky:	$1 x_1 + 0 x_2 \leq 110$ [min]
Nezápornost:	$x_1, x_2 \geq 0$ [krabiček]
Zisk:	$40 x_1 + 60 x_2 \dots \max$ [Kč]

4.2.1 Chybný výběr klíčového sloupce

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_i	t
$\leftarrow x_1$	1	0	2	-1	0	60	30
x_2	0	1	-1/2	1/2	0	30	x
x_5	0	0	-2	1	1	50	x
z_j	0	0	50 \uparrow	-10	0	4200	

- ▶ Zvolíme chybně vstupující proměnnou x_3
- ▶ Hodnota vstupující proměnné je:
$$t = \min(30, x, x) = 30$$
- ▶ Změna účelové funkce bude:
$$\Delta z = -t \cdot z_k = -30 \cdot 50 = -1500$$

JAKÁ?

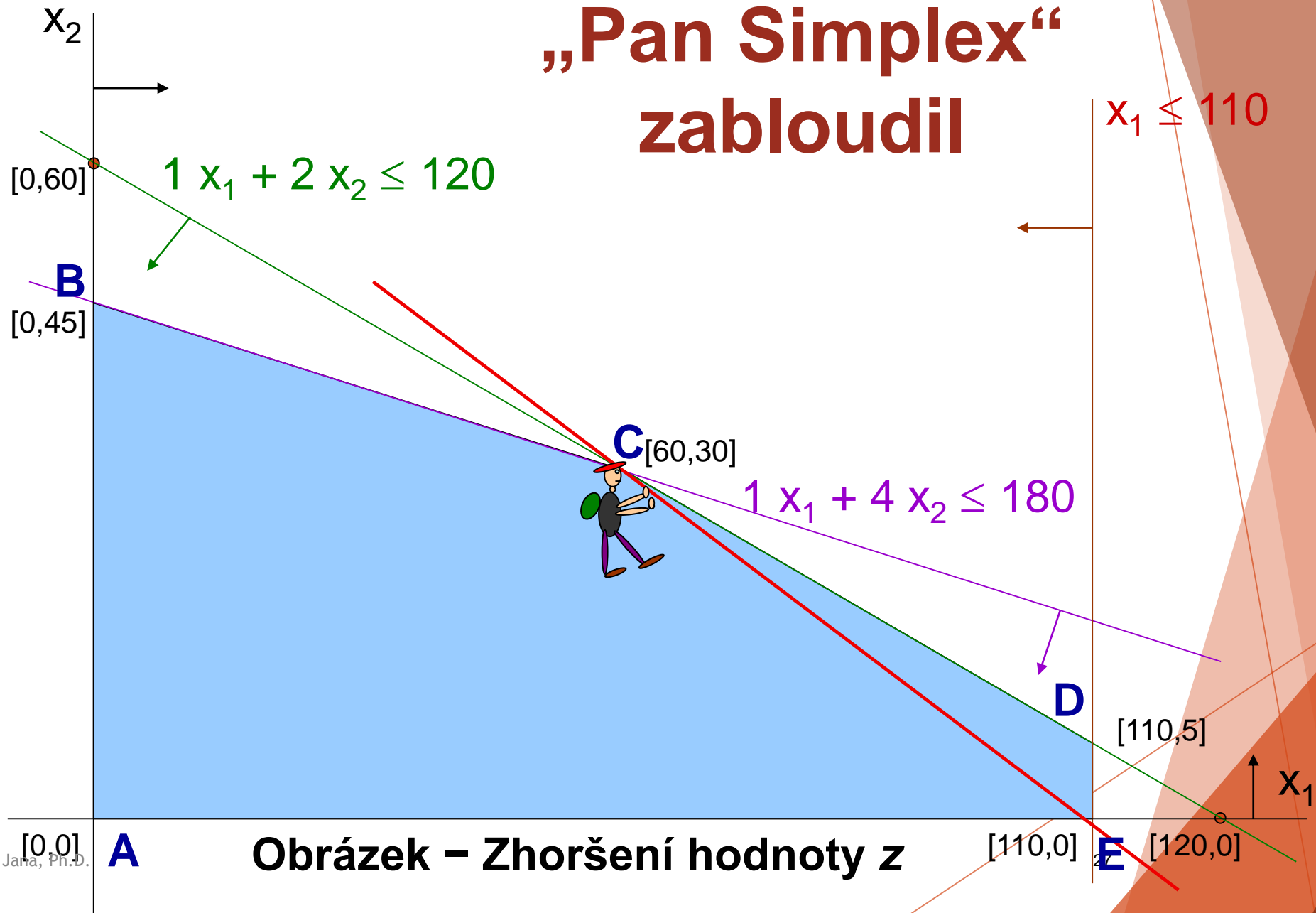
4.2.1 Chybný výběr klíčového sloupce

► Transformace:

<i>Proměnné</i>	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_j
x_3	1/2	0	1	-1/2	0	30
x_2	1/4	1	0	1/4	0	45
x_5	1	0	0	0	1	110
z_j	-25	0	0	15	0	2700

- Vidíme, že hodnota účelové funkce klesla z 4200 na 2700, tedy o 1500
- V grafickém řešení jsme se dostali zpět do krajního bodu B

„Pan Simplex“ zabloudil

Obrázek – Zhoršení hodnoty z

4.2.2 Chybný výběr klíčového řádku

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_i	t
x_1	1	0	2	-1	0	60	x
$\leftarrow x_2$	0	1	-1/2	1/2	0	30	60
x_5	0	0	-2	1	1	50	50
Z_j	0	0	50	-10 \uparrow	0	4200	

- ▶ Zvolíme správně vstupující proměnnou x_4
- ▶ Zvolíme však **chybně** vystupující proměnnou x_2

$$x_4 = 60$$

- ▶ Jaká bude hodnota proměnných x_1, x_2 a x_5 ?

$$x_1 = 60 - (-1)t = 60 + 1 \cdot 60 = 120$$

$$x_2 = 30 - \left(\frac{1}{2}\right)t = 30 - \frac{1}{2} \cdot 60 = 0$$

$$x_5 = 50 - 1 \cdot t = 50 - 1 \cdot 60 = -10$$

JAKÁ?

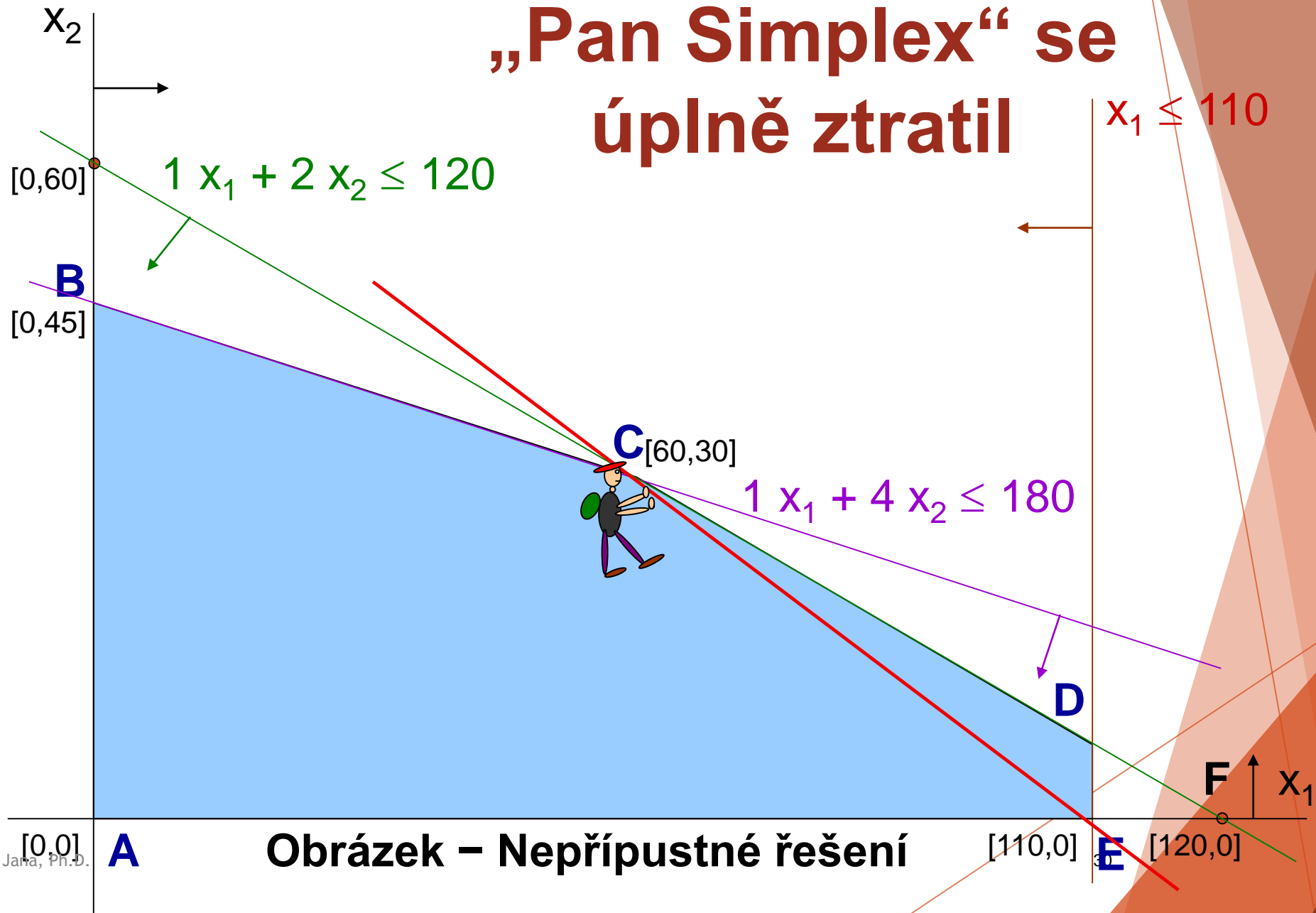
4.2.2 Chybný výběr klíčového řádku

► Transformace:

<i>Proměnné</i>	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_i
x_1	1	2	1	0	0	120
x_4	0	2	-1	1	0	60
x_5	0	-2	-1	0	1	-10
z_j	0	20	40	0	0	4800

- Dostáváme nepřipustné řešení: $x_5 = -10$
- Ve třetím řádku, který měl být správně klíčový, je záporná pravá strana (může jich být i více, zvolíme-li t ještě nevýhodněji)
- V grafickém řešení jsme se dostali mimo MPŘ (do bodu F)

„Pan Simplex“ se úplně ztratil

Obrázek – Nepřípustné řešení

4.2.3 Chyba v eliminaci

- ▶ Takových chyb může být velké množství, např.
 - ▶ odečteme od sebe řádky ST **v opačném pořadí** a dostaneme tak zápornou pravou stranu, tj. nepřipustné řešení
 - ▶ počítáme **eliminací metodou**, nikoliv metodou úplné eliminace a ztratíme tak jednotkové vektory, tj. kanonický tvar

4.2.3 Chyba v eliminaci

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	β_i	t
x_3	1/2	0	1	-1/2	0	30	60
x_2	1/4	1	0	1/4	0	45	180
x_5	1	0	0	0	1	110	110
z_j	-25	0	0	15	0	2700	

· (-2)

- ▶ Transformace: klíčový řádek transformujeme správně
- ▶ Chybně jsme však násobili druhý řádek (-2) a přičetli k němu první řádek (x_2 nemá jednotkový vektor a je záporná)

	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_i^s
x_1	1	0	2	-1	0	60
x_2	0	-2	1	-1	0	-60
x_5	0					
z_j	0					

4.2.4 Chybný zápis základních proměnných

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	y_1	b_i
x_3	1	2	1	0	0	0	0	120
x_4	1	4	0	1	0	0	0	180
x_5	1	-1	0	0	-1	0	1	90
y_1	1	0	0	0	0	1	0	110
z_j	-40	-60	0	0	0	0	0	0
z_j	1	-1	0	0	-1	0	0	90

- ▶ Vidíme, že vektory „základních proměnných“ zapsaných v tabulce netvoří jednotkovou matici, je porušen kanonický tvar soustavy rovnic
- ▶ Jaký je správný zápis základních proměnných?

JAKÝ?

4. Simplexová metoda - závěr

- ▶ **Konečnost simplexové metody**
 - ▶ Degenerace
 - ▶ Modifikace pravidla pro volbu vstupující proměnné
 - ▶ Blandovo pravidlo
- ▶ **Kontrola výpočtu v simplexové tabulce**
 - ▶ Následky chyb při výpočtu
- ▶ **Obecné vyjádření simplexové tabulky**

4. Simplexová metoda - závěr

- ▶ **Konečnost simplexové metody**
 - ▶ Degenerace
 - ▶ Modifikace pravidla pro volbu vstupující proměnné
 - ▶ Blandovo pravidlo
- ▶ **Kontrola výpočtu v simplexové tabulce**
 - ▶ Následky chyb při výpočtu
- ▶ **Obecné vyjádření simplexové tabulky**

4.3 Obecné vyjádření ST

► Výchozí řešení:

A	I	b
$-\mathbf{c}^T$	$\mathbf{0}^T$	0

kde je ...

- $\mathbf{A}_{[m \times n]}$ matice strukturních koeficientů a_{ij}
- $\mathbf{b}_{[m \times 1]}$ vektor pravých stran omezení b_i
- $\mathbf{c}^T_{[1 \times n]}$ vektor cenových koeficientů c_j
- $\mathbf{I}_{[m \times m]}$ jednotková matice

4.3 Obecné vyjádření ST

Báze:

- ▶ Vektory strukturních koeficientů základních proměnných v s -té iteraci tvoří **bázi B_s**
- ▶ K matici báze B_s existuje vždy inverzní matice báze B_s^{-1}

Báze výchozího řešení:

- ▶ Báze výchozího řešení je jednotková
- ▶ Najdeme ji ve sloupcích přídatných proměnných
- ▶ Tam rovněž najdeme inverzní matici B_s^{-1}

Báze: Vektory strukturních koeficientů základních proměnných v s -té iteraci tvoří **bázi B_s**

Výchozí řešení:

Matrice báze B_s

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_i
x_3	1	2	1	0	0	120
x_4	1	4	0	1	0	180
x_5	1	0	0	0	1	110
Z_j	-40	-60	0	0	0	0

Tabulka s -té iterace ($s = 1$):

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_i
x_3	1	2	1	0	0	120
x_4	1	4	0	1	0	180
x_5	1	0	0	0	1	110
Z_j	-40	-60	0	0	0	0

Inverzní matice báze B_s^{-1} : Vektory transformovaných strukturních koeficientů z s -té iterace pro základní proměnné z výchozího řešení

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_j
x_3	1	2	1	0	0	120
x_4	1	4	0	1	0	180
x_5	1	0	0	0	1	110
Z_j	-40	-60	0	0	0	0

Tabulka s -té iterace ($s = 1$):

Inverzní matice báze B_s^{-1}

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_j
x_3	1	2	1	0	0	120
x_4	1	4	0	1	0	180
x_5	1	0	0	0	1	110
Z_j	-40	-60	0	0	0	0

4.3 Obecné vyjádření ST

Báze s -té iterace:

- ▶ Vektory matice báze s -té iterace \mathbf{B}_s najdeme **ve výchozí simplexové tabulce** ve sloupcích základních proměnných s -té iterace
- ▶ **Inverzní matice báze \mathbf{B}_s^{-1}** je v tabulce s -té iterace na místě výchozí báze, tj. ve sloupcích proměnných, které byly ve výchozí tabulce základní

Báze: Vektory strukturních koeficientů základních proměnných v s -té iteraci tvoří **bázi B_s**

Výchozí řešení:

Matrice báze B_s

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_i
x_3	1	2	1	0	0	120
x_4	1	4	0	1	0	180
x_5	1	0	0	0	1	110
z_j	-40	-60	0	0	0	0

Tabulka s -té iterace ($s = 2$):

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_i
x_3	1/2	0	1	-1/2	0	30
x_2	1/4	1	0	1/4	0	45
x_5	1	0	0	0	1	110
z_j	-25	0	0	15	0	2700

Inverzní matice báze B_s^{-1} : Vektory transformovaných strukturních koeficientů z s -té iterace pro základní proměnné z výchozího řešení

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_j
x_3	1	2	1	0	0	120
x_4	1	4	0	1	0	180
x_5	1	0	0	0	1	110
Z_j	-40	-60	0	0	0	0

Tabulka s -té iterace ($s = 2$):

Inverzní matice báze B_s^{-1}

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_j
x_3	1/2	0	1	-1/2	0	30
x_2	1/4	1	0	1/4	0	45
x_5	1	0	0	0	1	110
Z_j	-25	0	0	15	0	2700

4.3 Obecné vyjádření ST

- ▶ Matici báze rozšíříme o řádek účelové funkce:

\mathbf{B}_s	$\mathbf{0}$
$-\mathbf{c}_B^T$	1

- ▶ \mathbf{c}_B^T je vektor **cen základních proměnných**
- ▶ Tato matice má plnou hodnost $(m + 1)$ a existuje k ní matice inverzní:

\mathbf{B}_s^{-1}	$\mathbf{0}$
$\mathbf{c}_B^T \mathbf{B}_s^{-1}$	1

4.3 Obecné vyjádření ST

- Transformace výchozí tabulky matematicky odpovídá přenásobení výchozí ST touto inverzní maticí zleva:

$$\begin{array}{|c|c|} \hline \mathbf{B}_s^{-1} & \mathbf{0} \\ \hline \mathbf{c}_B^T \mathbf{B}_s^{-1} & 1 \\ \hline \end{array} \cdot \begin{array}{|c|c|c|} \hline \mathbf{A} & \mathbf{I} & \mathbf{b} \\ \hline -\mathbf{c}^T & \mathbf{0}^T & 0 \\ \hline \end{array}$$

$$= \begin{array}{|c|c|c|} \hline \mathbf{B}_s^{-1} \mathbf{A} & \mathbf{B}_s^{-1} & \mathbf{B}_s^{-1} \mathbf{b} \\ \hline \mathbf{c}_B^T \mathbf{B}_s^{-1} \mathbf{A} - \mathbf{c}^T & \mathbf{c}_B^T \mathbf{B}_s^{-1} & \mathbf{c}_B^T \mathbf{B}_s^{-1} \mathbf{b} \\ \hline \end{array}$$

4.3 Obecné vyjádření ST

$\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{A}$	\mathbf{B}_s^{-1}	$\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{b}$
$\mathbf{c}_B^T\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{A} - \mathbf{c}^T$	$\mathbf{c}_B^T\mathbf{B}_s^{-1}$	$\mathbf{c}_B^T\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{b}$

kde je:

- ▶ $\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{A}$ matice transformovaných strukturních koeficientů
- ▶ $\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{b}$ vektor hodnot základních proměnných
- ▶ $\mathbf{c}_B^T\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{A} - \mathbf{c}^T$ koeficienty z_j u strukturních proměnných (redukované ceny)
- ▶ $\mathbf{c}_B^T\mathbf{B}_s^{-1}$ koeficienty z_j u přídatných proměnných (stínové ceny)
- ▶ $\mathbf{c}_B^T\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{b}$ hodnota účelové funkce

4.3 Obecné vyjádření ST

Výchozí řešení:

Proměnné	A					A	I	b
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	$-c^T$	0^T	0
X ₃	1	2	1	0	0	180	110	0
X ₄	1	4	0	1	0			
X ₅	1	0	0	0	1			
Z _j	-40	-60	0	0	0			

Tabulka s-té iterace (s = 2):

Proměnné	B_s^{-1}					$B_s^{-1}A$	B_s^{-1}	$B_s^{-1}b$
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	$c_B^T B_s^{-1}A - c^T$	$c_B^T B_s^{-1}$	$c_B^T B_s^{-1}b$
X ₃	1/2	0	1	-1/2	0	45	110	2700
X ₂	1/4	1	0	1/4	0			
X ₅	1	0	0	0	1			
Z _j	-25	0	0	15	0			

4.3 Obecné vyjádření ST

$\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{A}$	\mathbf{B}_s^{-1}	$\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{b}$
$\mathbf{c}_B^T\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{A} - \mathbf{c}^T$	$\mathbf{c}_B^T\mathbf{B}_s^{-1}$	$\mathbf{c}_B^T\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{b}$

$$\mathbf{B}_s^{-1}\mathbf{A} = \begin{bmatrix} 1 & -1/2 & 0 \\ 0 & 1/4 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 1 & 4 \\ 1 & 0 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1/2 & 0 \\ 1/4 & 1 \\ 1 & 0 \end{bmatrix}$$

Proměnné	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	b_i
x_3	1/2	0	1	-1/2	0	30
x_2	1/4	1	0	1/4	0	45
x_5	1	0	0	0	1	110
z_j	-25	0	0	15	0	2700

4.3 Obecné vyjádření ST

A	I	b
$-c^T$	0^T	0

$B_s^{-1}A$	B_s^{-1}	$B_s^{-1}b$
$c_B^T B_s^{-1}A - c^T$	$c_B^T B_s^{-1}$	$c_B^T B_s^{-1}b$

$$u^T = c_B^T B_s^{-1}$$

$B_s^{-1}A$	B_s^{-1}	$B_s^{-1}b$
$u^T A - c^T$	u^T	$u^T b$

Detaily k přednášce: skripta,
kapitola 3.8 - 3.10

KONEC